

УДК 351:321:342.1

*М. Г. Орел,
кандидат наук з державного управління,
докторант кафедри глобалістики, євроінтеграції та управління національною безпекою,
Національна академія державного управління при Президентові України, Київ*

СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ ЧИННИКІВ, ЯКІ ЗУМОВЛЮЮТЬ ЗАВДАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ПОЛІТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ

*M. G. Orel,
PhD (Public administration), doctoral candidate of the Department of globalistics, European
integration and the national security, National Academy of Public Administration,
Under the President of Ukraine, Kyiv*

SYSTEM ANALYSIS OF FACTORS THAT DETERMINE TASKS OF SYSTEM OF PUBLIC ADMINISTRATION IN THE SPHERE OF POLITICAL SECURITY

В статті здійснено системний аналіз чинників, які визначають принципові особливості формування та функціонування системи політичної безпеки та системи забезпечення політичної безпеки, а також дозволяють виокремити систему державного управління у сфері політичної безпеки, як окремий об'єкт наукових досліджень. Показано тісний взаємозв'язок вказаних систем із системою забезпечення національної безпеки. На основі аналізу наукових джерел та нормативно-правових джерел визначено перелік основних завдань, які покладаються на систему державного управління у сфері політичної безпеки України та розглядаються як визначальний чинник формування її організаційно-функціональної структури.

The article systematically analyzes the factors that determine the fundamental features of the formation and functioning of the political security system and the system of political security. This analysis is intended to allocate the system of public administration in the sphere of political security as a separate object of scientific research. The close relationship between the mentioned systems and the system of ensuring national security is shown. On the basis of the analysis of scientific sources and normative legal sources, a list of the main tasks, which rely on the system of public administration in the sphere of political security of Ukraine, is defined as the determining factor in the formation of its organizational and functional structure.

Ключові слова: *система політичної безпеки, система забезпечення політичної безпеки, державне управління у сфері політичної безпеки, національні політичні інтереси, загрози політичній безпеці, об'єкти політичної безпеки, суб'єкти забезпечення політичної безпеки.*

Key words: *system of political security, system of ensuring political security, public administration in the sphere of political security, national political interests, threats to political security, objects of political security, subjects of ensuring of political security.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сьогодні в науково-експертному середовищі та на нормативно-правовому рівні широкого вжитку набуло використання дефініції «система забезпечення національної безпеки» (далі – СЗНБ), яку пропонується розглядати як складову системи національної безпеки (далі СНБ), а дослідження державно-управлінських аспектів, як правило, зумовлює розгляд системи державного управління у сфері національної безпеки, як окремого об'єкту наукових досліджень та невід'ємної складової СЗНБ [1-16]. З огляду на завдання, які покладаються на СЗНБ, її складовою є система забезпечення політичної безпеки (далі – СЗПБ), суб'єктами якої є органи державного управління, які, в свою чергу входять до системи державного управління у сфері політичної безпеки (далі – система ДУПБ). Очевидно, що формування та результати функціонування цієї системи значною мірою залежать від переліку та обсягу завдань, які покладаються на неї. Разом з тим однозначної відповіді на це питання у науковій і нормативно-правовій літературі виявити не вдалось. Тому актуальним питанням є системний аналіз чинників, які зумовлюють коло завдань системи ДУПБ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Аналітичний огляд наукової літератури щодо державно-управлінських аспектів забезпечення політичної безпеки дозволив дійти висновку, що існують різні тлумачення розуміння сутності процесу, який позначають дефініцією СЗНБ: як деякий механізм, як сукупність відповідних структур та інші [3;4;6-8;10;11;14;16]. Щодо мети, функцій, завдань та структури СЗПБ, В.Смолянук приділив цьому певну увагу [1]. Що ж до мети, функцій, структури та умов формування СЗПБ, як базової структури для формування СЗПБ, то в науковій літературі це питання не знайшло належного висвітлення. Теж саме можна стверджувати й стосовно проблемних питань щодо формування та функціонування системи ДУПБ, передусім основних завдань, які на неї покладаються та її місця і ролі в СЗПБ, тобто наявний науковий доробок не дозволяє дійти однозначної думки щодо сукупності завдань, які покладаються на СЗПБ та систему ДУПБ. Це, в свою чергу, не дозволяє вирішити низку принципівих теоретичних і практичних проблемних питань, щодо підвищення ефективності забезпечення політичної безпеки в сучасних умовах державотворення та актуалізує важливість системного аналізу чинників, які зумовлюють сукупність завдань системи ДУПБ.

Метою статті є системний аналіз чинників, які зумовлюють сукупність завдань системи ДУПБ.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Як на наш погляд, найбільш вдалі визначення СЗНБ запропоновані у [1, с.355-357; 5, с.98], згідно яких це: «складову СНБ, сукупність взаємопов'язаних та взаємозумовлених механізмів і суб'єктів забезпечення національної безпеки, які на основі чинного законодавства трансформують політику національної безпеки у заходи політичного, воєнного та іншого характеру». Як відомо, у політичних та управлінських процесах принципово важливим є те, хто приймає участь в оцінках і прогнозах, яка інформація була прийнята до уваги, а яка ні при прийнятті тих чи рішень, а також, яка політико-правова основа цих рішень. Саме це й зумовлює наявність у СЗНБ елементу, головним призначенням якого є виконання сукупності функцій, пов'язаних з розробкою, прийняттям та реалізацією політичних, державно-політичних та адміністративних управлінських рішень щодо забезпечення національної безпеки, а саме система ДУНБ.

В науковій літературі автору не вдалось віднайти визначення вказаної системи, але є досить вичерпне розуміння сутності, мети та функцій ДУНБ, а також переліку суб'єктів, на які покладається виконання цих функцій [1, с.118-123; 3; 4; 5, с.34]. Вважається, що ДУНБ це «невід'ємна складову державного управління, яка охоплює соціальну, економічну, гуманітарну та політичну сфери життєдіяльності суспільства та держави, і є цілеспрямованою діяльністю суб'єктів забезпечення національної безпеки» [1, с.118]. Суб'єктами ДУНБ є посадові особи, органи державного управління інші державні інститути, діяльність яких прямо чи опосередковано пов'язана із забезпеченням національної безпеки [2]. Таким чином, реалізація системного підходу при дослідженні проблеми забезпечення національної безпеки зумовлює необхідність вирізняти СНБ, її складову СЗНБ, а також систему ДУНБ, яку утворюють суб'єкти забезпечення національної безпеки метою яких є трансформація політики національної безпеки у конкретні заходи політичного, воєнного та іншого характеру.

Дослідники розглядають СНБ як складну багаторівневу соціальну систему, яка формується у руслі об'єктивних та суб'єктивних процесів, під впливом багатьох факторів внутрішнього та зовнішнього походження, тобто діалектична єдність її складових обумовлена нерозривністю процесу розвитку людини, суспільства, держави у просторі і часі. [3; 4; 7; 8; 10; 11; 16]. Оскільки СЗПБ є складовою СНБ, то можна стверджувати, що діяльність індивіду (громадянина), тих чи інших соціальних груп, суспільства, держави щодо реалізації своїх інтересів у політичній сфері має розглядатися як відкрита динамічна система їх взаємодії у контексті взаємозв'язку внутрішніх та зовнішніх факторів, які обумовлюють природу цих інтересів, тобто вказані суб'єкти репрезентують свої інтереси та спрямовують зусилля на отримання бажаного результату при їх реалізації. Іншими словами, взаємозалежність, взаємозв'язок, взаємозумовленість інтересів людини, суспільства та держави у політичній сфері їх життєдіяльності

зумовлюють мету та функції СПБ щодо забезпечення прийняттого рівня політичної безпеки і, відповідно, структуру, зміст та характер взаємовідносин між компонентами системи, а також ті чи інші завдання щодо підвищення ефективності її функціонування (вдосконалення її організаційно-функціональної структури та базових характеристик).

Як і будь-яка система, СПБ залежно від наукових та практичних завдань може розглядатися у різних контекстах. У даному випадку, принципово важливим є те, що політичні національні інтереси формуються та реалізуються у різних сферах, передусім у: зовнішньополітичній, внутрішньополітичній, воєнній, державної безпеки та безпеки державного кордону. Тому з позицій характеристики можливостей СПБ щодо формування сукупності національних інтересів, які мають відображати нагальні потреби розвитку у цих сферах, а також її можливостей щодо адекватного реагування на загрози їх реалізації, її необхідно розглядати як сукупність взаємопов'язаних елементів (сил, засобів, суб'єктів, норм чинного законодавства тощо) за цими сферами, тобто вона включає низку підсистем. При цьому очевидно, що за тих чи інших умов, на можливості СПБ суттєвий вплив можуть здійснювати фактори із економічної, соціальної, гуманітарної, інформаційної та інших сфер, які є причинами загроз політичній безпеці, що має бути враховано при її формуванні та функціонуванні.

Крім того, взаємозв'язок та взаємозумовленість чинників міжнародної та національної безпеки [3; 4; 8; 10; 11; 14; 15; 16] обумовлює необхідність дослідження національних СПБ як підсистем систем більш високого порядку: регіонального та глобального. Наприклад, стосовно України, визначальні характеристики формування та функціонування її СПБ мають розглядатися в межах загальноєвропейської системи забезпечення безпеки, насамперед у контексті зміцнення зовнішньополітичних зв'язків України з відповідними європейськими інститутами. В цілому ж варто погодитися з тими, які стверджують, що національні, регіональні та міжнародні системи безпеки взаємно доповнюють одна одну у визначенні міжнародних та національних пріоритетів, виявленні загроз міжнародній та національній безпеці, пошуку шляхів ефективної протидії вказаним загрозам тощо [3; 4; 7; 8; 10; 11].

Виконаний нами аналіз дозволяє дійти висновку, що на цей час основні компоненти СПБ (принципи побудови, елементний склад, особливості суб'єкт-об'єктних взаємодій, підходи щодо визначення її ефективності, понятійно-категоріальний апарат її дослідження тощо), які визначають стратегічні напрями її формування та функціонування на цей час недостатньо досліджені [3; 7; 11; 14; 15]. При цьому особливу увагу варто акцентувати на таких підсистемах (складових) СПБ, які визначають стратегічні напрями її розвитку та ефективності: конституційно-правові засади її формування та функціонування; підсистеми та механізми, які дозволяють знаходити консенсус між політичними інтересами людини, тих чи інших соціальних груп і суспільства в цілому та імперативами щодо забезпечення державної безпеки; інституціональні процедури визначення необхідного і достатнього складу сил та засобів забезпечення політичної безпеки, принципів організації їх взаємодії, методів і основних напрямів використання тощо; механізми обґрунтування, погодження, прийняття та реалізації (імплементації) державно-політичних і державно-управлінських рішень з питань забезпечення політичної безпеки; підсистем, які забезпечують взаємозв'язок та взаємоузгодженість дій національних та міжнародних інститутів, на які покладаються питання щодо забезпечення політичної безпеки.

Як і будь-яка соціальна система, СПБ самостійно визначає цілі свого розвитку, структуру, інші характеристики у межах та в напрямках зумовлених факторами, під впливом яких відбувається формування політичних національних інтересів, загроз щодо їх реалізації та її можливостей щодо адекватного реагування на них. При цьому критично важливим для неї, як і для будь-яких систем, є необхідність дотримання при формуванні та функціонуванні специфічних для неї параметрів (характеристик), перевищення граничних значень яких може не тільки суттєво знизити її ефективність, а й взагалі призвести до її руйнування. Ці параметри можуть мати різну природу: політичну, економічну, інформаційну та іншу. Наприклад, серед них можуть бути ті, які дозволяють відслідковувати критичне зниження: довіри до політичної влади, а відтак і загрозу втрати її легітимності; ефективності СПБ щодо врегулювання суспільно-політичних конфліктів; міжнародного іміджу СПБ, а відтак і нівелюванні її місця та ролі в системах регіональної та міжнародної безпеки. Очевидно, що в сучасних умовах принципове значення має взаємозалежність та взаємовплив цих параметрів, оскільки наслідки перевищення їх граничних значень для політичної безпеки, як правило, мають кумулятивний ефект.

Аналіз наукового доробку інших дослідників та правових засад забезпечення політичної безпеки дозволяє дійти висновку, що при формуванні та функціонуванні СПБ необхідно одночасно відслідковувати порогові (граничні) величини (критичні параметри) у зовнішньополітичній, внутрішньополітичній, воєнній сферах і сфері державної безпеки та безпеки державного кордону та які стосуються передусім [2-4; 7-9; 11; 13-16]: забезпечення державного суверенітету, обороноздатності та територіальної недоторканості; базисних суспільно-політичних характеристик: захисту прав і свобод людини (громадянина); конституційного ладу; процедур забезпечення правонаступності влади тощо; параметрів, які характеризують стан політичної системи та соціальної напруженості; якості та результативності механізмів взаємодії інститутів громадянського суспільства, партій та органів державної влади (передусім її політичної складової) при визначенні пріоритетів суспільно-політичного розвитку; місця та ролі країни у міжнародних структурах та процесах з підтримки регіональної та глобальної безпеки.

Таким чином, викладене вище дозволяє виокремити СПБ наступні її базові взаємопов'язані та взаємообумовлені компоненти, які визначають місію (мету), організаційно-функціональну структуру та пріоритетні функції вказаної системи (Рис.1): конституційно-правові засади формування та функціонування системи; суб'єкти забезпечення політичної безпеки; об'єкти політичної безпеки; спеціально створені державою сили і засоби забезпечення політичної безпеки (збройні сили, підрозділи міністерства внутрішніх справ, спеціальні служби та інші); множину зовнішніх і внутрішніх факторів, які здійснюють вплив на політичну безпеку; національні цінності та національні інтереси в політичній сфері; концептуальні підходи щодо захисту національних цінностей.

Головною метою СПБ є створення умов для захищеності національних політичних інтересів, забезпечення цілісності суспільного організму та його прогресивного розвитку, унеможливлення послаблення здатності держави відстоювати вказані інтереси.

Рис. 1. Основні компоненти, що визначають мету, організаційно-функціональну структуру та пріоритетні функції СПБ.

Як було зазначено вище, у СПБ можна виокремити її складову СЗПБ, складовими якої є взаємопов'язані та взаємозумовлені суб'єкти забезпечення політичної безпеки та певні механізми організації їх взаємодії з метою впливу на об'єкти політичної безпеки. Під СЗПБ професор В.Смолянюк пропонує розуміти “законодавчо визначені інститути (суб'єкти), засоби та процедури за допомогою яких забезпечується реалізація політичних інтересів людини, суспільства та держави” або “елементи СНБ, які забезпечують безпеку політичної системи (держави) від деструктивних впливів внутрішнього та зовнішнього походження” [1, с.360]. Як на наш погляд, вказані визначення СЗПБ в цілому є досить вдалим. При цьому, основними завданнями, які покладаються на СЗПБ, на думку В.Смолянюка, є такі [1, с.360-361]:

у внутрішньополітичній сфері: захист конституційного ладу; забезпечення дотримання конституційних прав і свобод людини та громадянина; удосконалення системи політичної влади з метою зміцнення демократії, духовних і моральних засад суспільства; підвищення ефективності функціонування інститутів влади; створення дієвих органів захисту конституційних прав і свобод людини; забезпечення політичної стабільності, громадянського миру та взаєморозуміння у суспільстві; виключення проявів екстремізму; забезпечення прозорості у діяльності державних органів і на цій основі довіри до інститутів влади; створення повноцінного, ефективно функціонуючого місцевого самоуправління; формування та удосконалення політико-правових, соціально-економічних та духовно-культурних основ етнопатриотичної стабільності; пошук ефективних способів узгодження інтересів етнічних груп і вирішення міжнаціональних суперечностей (конфліктів); забезпечення міжконфесійної стабільності, запобігання конфліктних загострень на релігійній основі.

у зовнішньополітичній сфері: запобігання втручання у внутрішні справи; запобігання посяганню на державний суверенітет та територіальну цілісність з боку інших держав; участь у глобальній та регіональній системах колективної безпеки; сприяння врегулюванню конфліктів, особливо у суміжних регіонах; участь у міжнародній миротворчій діяльності, що здійснюється під егідою легітимних міжнародних структур; участь

у заходах, спрямованих на боротьбу з міжнародними організованими злочинними угрупованнями та міжнародним тероризмом; протидія поширенню ядерної та іншої зброї масового ураження та засобів її транспортування (перенесення); створення сприятливих зовнішньополітичних умов для прогресивного соціально-економічного розвитку країни.

Як зазначалося вище, політичні національні інтереси формуються та реалізуються не тільки у внутрішньополітичній та у зовнішньополітичній сферах, а й в інших у сферах, передусім у сфері державної безпеки, у війсьній сфері та сфері безпеки державного кордону. З огляду на це виконаний нами аналіз чинного законодавства України [2;9;13] дозволяє нам доповнити цей перелік такими завданнями, виконання яких покладається на СЗПБ:

у внутрішньополітичній сфері: розвиток інститутів громадянського суспільства; забезпечення ефективного контролю за дотриманням вимог основних положень Конституції і виконання законів України з питань забезпечення політичної безпеки; системне реагування на прояви сепаратизму та намагання автономізації за етнічною ознакою окремих регіонів України; забезпечення оперативного реагування політичною системою на загрози національній безпеці; протидія розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб; запобігання та протидія політичній корупції в органах державної влади, зрощенню бізнесу і політики; недопущення використання з терористичною метою ядерних та інших об'єктів на території України, а також незаконного ввезення в країну зброї, боєприпасів, вибухових речовин і засобів масового ураження, радіоактивних і наркотичних засобів; запобігання спробам створення і функціонування незаконних воєнізованих збройних формувань та намагання використати їх в інтересах певних політичних сил; недопущення використання в інтересах тих чи інших політичних сил військових формувань і правоохоронних органів держави; вжиття дипломатично-правових, політичних та інших заходів щодо збереження життя і здоров'я цивільного населення, насамперед дітей, внаслідок воєнних дій чи збройних конфліктів.

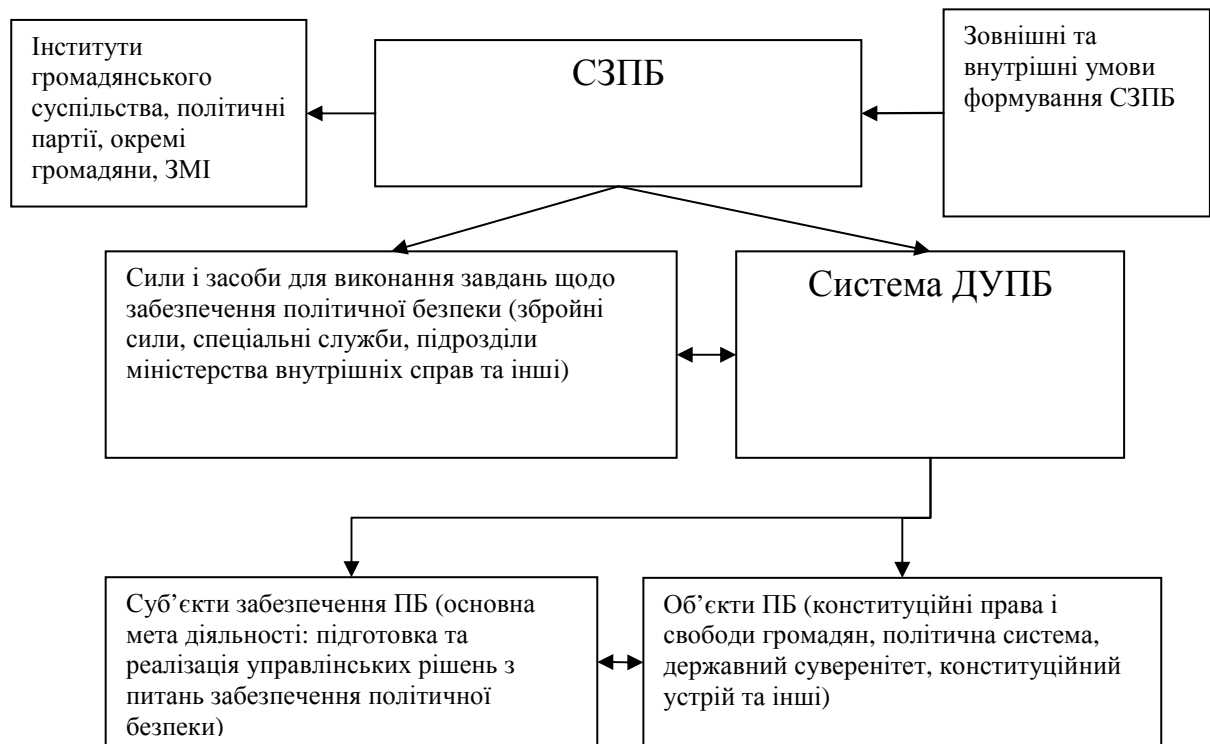
у зовнішньополітичній сфері: забезпечення недоторканості державних кордонів; реалізація політичної складової євроінтеграційної політики України; розвиток рівноправних взаємовигідних відносин з іншими державами світу в інтересах України; адекватне реагування на територіальні претензії з боку інших держав; протидія масовій нелегальній міграції; запобігання втягування України в регіональні збройні конфлікти чи у протистояння з іншими державами; врегулювання проблемних питань щодо договірно-правового оформлення державного кордону України.

Як відомо, чинне законодавство включає до об'єктів та суб'єктів національної безпеки не тільки громадян України, а й сукупність їх прав і свобод [2;9;13]. Тому СЗПБ є відкритою. Разом з тим, головним суб'єктом забезпечення політичної безпеки є держава в особі органів державного управління, а у демократичному суспільстві – значну роль відіграють також політичні партії, інститути громадянського суспільства та ЗМІ.

Певною мірою можна стверджувати, що органи державного управління, а також спеціально створені та підпорядковані їм сили і засоби, на які покладаються завдання щодо забезпечення політичної безпеки (спеціальні служби, підрозділи міністерства внутрішніх справ, збройні сили) утворюють частину СЗПБ, межі діяльності якої досить чітко регламентовані відповідними нормативно-правовими актами. Другу частину СЗПБ утворюють інститути громадянського суспільства, політичні партії, окремі громадяни, ЗМІ. Очевидно, що їх діяльність у контексті забезпечення політичної безпеки також має ґрунтуватися на чинному законодавстві. Разом з тим вони не уповноважені приймати політичні та адміністративні управлінські рішення та застосовувати примус (силу) щодо забезпечення їх виконання. Очевидно також, що при дослідженні СЗПБ важливим є й аналіз умов її формування та функціонування, зокрема тих, які визначають національні політичні інтереси, загрози щодо їх реалізації, визначені законодавством принципи забезпечення національної безпеки, вимоги щодо її формування.

Органи державного управління, використовуючи наявний потенціал СЗПБ, здійснюють управлінські впливи (політичні, державно-політичні, адміністративні) на об'єкти політичної безпеки з метою реалізації національних політичних інтересів.

Окреслене вище коло основних завдань СЗПБ, виконання яких покладаються на суб'єкти забезпечення політичної безпеки, утворюють систему ДУПБ, як складову цієї системи (Рис.2.). Саме на систему ДУПБ покладається виконання комплексу функцій та завдань, пов'язаних з розробкою, прийняттям та реалізацією політичних, державно-політичних та адміністративних управлінських рішень щодо забезпечення політичної безпеки. Їх успішне виконання передбачає завчасне створення та належну підготовку спеціальних сил і засобів.

Рис. 2. Місце системи ДУПБ у СЗПБ

Основними об'єктами ПБ, на які спрямовуються державно-управлінські впливи суб'єктів забезпечення ПБ є: конституційно-правові засади суспільного устрою; конституційні права і свободи людини та громадянина; інститути (складові) політичної системи; фактори (суб'єкти, процеси тощо), які породжують загрози політичній безпеці, передусім: державному суверенітету та територіальній цілісності; демократичним та духовно-моральним засадам життєдіяльності суспільства та держави; розвитку інститутів громадянського суспільства та прозорості у діяльності державних органів; ефективному функціонуванню інститутів влади; суспільно-політичній та міжконфесійній стабільності; політико-правовим та духовно-культурним основам етнонаціональної стабільності; розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб; активізації діяльності міжнародних організованих злочинних угруповань та міжнародних терористичних організацій; поширенню ядерної та іншої зброї масового ураження та засобів її транспортування; розповсюдження політичної корупції в органах державної влади та зрощення бізнесу і політики; екстремізму та створення і функціонування незаконних воєнізованих збройних формувань та намагання використати їх в інтересах певних політичних сил; використання в інтересах тих чи інших політичних сил військових формувань і правоохоронних органів держави; втягування України в регіональні збройні конфлікти чи у протистояння з іншими державами; життю і здоров'ю цивільного населення внаслідок воєнних дій чи збройних конфліктів; створення сприятливих зовнішньополітичних умов для прогресивного соціально-економічного розвитку країни та розвитку рівноправних взаємовигідних відносин з іншими державами світу в інтересах України; втягування України в регіональні збройні конфлікти чи у протистояння з іншими державами.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

1. Реалізація системного підходу при забезпеченні політичної безпеки обумовлює необхідність дослідження чинників, які здійснюють вплив на формування організаційно-функціональної структури та ефективність функціонування СПБ, яка є підсистемою відповідної регіональної та глобальної систем політичної безпеки.

2. СЗПБ є складовою СПБ, а якість її формування та ефективність функціонування значною мірою буде залежати від врахування взаємозв'язку, взаємообумовленості та взаємодії між суб'єктами забезпечення політичної безпеки при прийнятті тих чи інших управлінських рішень з питань реалізації національних політичних інтересів.

3. Суб'єкти забезпечення політичної безпеки утворюють систему ДУПБ, яка є складовою СЗПБ, а її метою є виконання низки завдань у внутрішньополітичній та зовнішньополітичній сферах щодо реалізації національних політичних інтересів. Перелік та обсяг цих завдань є основним чинником, який визначає організаційно-функціональну структуру системи ДУПБ та значною мірою ефективність і результативність її функціонування.

4. Визначено коло основних завдань, які покладаються на систему ДУПБ в сучасних умовах державотворення.

Перспективи подальших досліджень полягають в науковому обґрунтуванні пропозицій щодо удосконалення організаційно-правових засад формування та функціонування системи ДУПБ.

Список літератури.

1. Государственное управление в сфере национальной безопасности: словарь-справочник / состав.: Г.П. Сытник, В.И. Абрамов, В.Ф.Смолянук и др.; под общ. редакцией Г.П. Сытника. – К.: НАДУ, 2012. – 496 с.
2. Про основи національної безпеки України [Електронний ресурс] : Закон України від 19 червня 2003 р. № 964-IV. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/964-15>
3. Ситник Г.П. Державне управління національною безпекою України: теорія і практика: Монографія / Г.П. Ситник. – К.: НАДУ, 2004. – 408 с.
4. Ситник Г. П. Національна безпека України: теорія і практика: Монографія / [Г. П. Ситник, В. М. Олуйко, М. П. Вавринчук]; за заг. ред. Г. П. Ситника. – Хмельницький, К.: Вид-во “Кондор”, 2007. – 616 с.
5. Глобальна та національна безпека: словник-довідник / уклад.: Г.П. Ситник, О.І. Пошедін, М.М. Шевченко та ін.; за аг.ред.Г.П.Ситника. – Київ : НАДУ, 2016. – 140 с.
6. Семенченко А.І. Методологія стратегічного планування у сфері державного управління забезпеченням національної безпеки України: монографія / А.І. Семенченко. – К.: НАДУ, 2008. – 429 с.
7. Горбулін В.П. Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки: монографія / В.П. Горбулін, А.Б. Качинський. – К.: НISД, 2010. – 288 с.
8. Світова гібридна війна: український фронт: [Текст]: монографія / В.П. Горбулін [та ін.]; заг. ред. В.П. Горбуліна. – К.: НISД, 2017. – 496 с.
9. Про Стратегію національної безпеки України : указ Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015 [Електронний ресурс] Верховна Рада України.– Режим доступу:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/287/2015/paran7#n7>
10. Концептуальні засади розвитку системи забезпечення національної безпеки України: аналіт. доп. / [О.О. Резнікова, В.Ю. Цюкало, В.О. Паливода, С.В. Дрьомов, С.В. Сьомін]. – К.: НISД, 2015. – 58 с.
11. Шляхи удосконалення системи державного управління забезпеченням національної безпеки України [Текст]: [монографія] / [Г.П. Ситник, В.І. Абрамов, О.Г. Бортнікова, М.М. Шевченко та ін.]; за ред. Г.П. Ситника, В.І. Абрамова. – К. : НАДУ, 2012. – 536 с.
12. Глобальна та національна безпека: словник-довідник / уклад.: Г.П. Ситник, О.І. Пошедін, М.М. Шевченко та ін.; заг.ред.Г.П.Ситника. – Київ : НАДУ, 2016. – 140 с.
13. Конституція України від 28 червня 1996 р. / Відомості Верховної Ради (ВВР), 1996. – № 30. – ст. 141. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>
14. Косілова О.І. Політична безпека в системі національної безпеки України / О.І.Косілова // Правова інформатика. – 2011. – № 1(29). – С. 72–78.
15. Приходько Х.В. Політична безпека України: конституційно-правовий аспект // Юридичний науковий електронний журнал. – 2015. – № 1. – С. 36–40.
16. Глобальна та національна безпека [текст]: підручник / [В.І.Абрамов, Г.П.Ситник, В.Ф.Смолянук]; за заг. ред. Г.П.Ситника. – К.: НАДУ, 2016. – 784 с.

References.

1. Sytnyk, H.P. Abramov, V.I. and Smoljanuk, V.F. (2012), *Gosudarstvennoe upravlenie v sfere nacional'noj bezopasnosti: slovar'-spravochnik* [Public administration in the sphere of national security: dictionary reference], Kyiv, Ukraine.
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2003), The Law of Ukraine “About bases of national security of Ukraine”, available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/964-15> (Accessed 16 March 2018).
3. Sytnyk, H.P. (2004), *Derzhavne upravlinnia natsional'noi bezpekoii Ukrainy (teoriia i praktyka)* [Public administration of national security of Ukraine (Theory and Practice)], NADU, Kyiv, Ukraine.
4. Sytnyk, H. P., Olujko, V. M. and Vavrynychuk, M. P. (2007), *National Security of Ukraine: Theory and Practice* [Natsional'na bezpeka Ukrainy: teoriia i praktyka], Kondor, Kyiv, Ukraine.
5. Sytnyk, H.P. Abramov, V.I. and Smoljanuk, V.F. (2016), *Global and National Security* [Hlobal'na ta natsional'na bezpeka], NADU, Kyiv, Ukraine.
6. Semenchenko, A.I. (2008), *Metodolohiia stratehichnoho planuvannia u sferi derzhavnoho upravlinnia zabezpechenniam natsional'noi bezpeky Ukrainy* [Methodology of strategic planning in the sphere of public administration ensuring the national security of Ukraine], NADU, Kyiv, Ukraine.
7. Horbulin, V.P. and Kachyns'kyj, A.B. (2010), *Stratehichne planuvannia: vyrishennia problem natsional'noi bezpeky* [Strategic planning: solving national security problems], NISD, Kyiv, Ukraine.
8. Horbulin, V.P. (2017), *The world hybrid war: Ukrainian forefront* [Svitova hibridna vijna: ukrains'kyj front], NISD, Kyiv, Ukraine.
9. About the Strategy of national security of Ukraine: The Law of Ukraine, [Online], available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/287/2015/paran7#n7> (Accessed 16 March 2017).

10. Reznikova, O.O. Tsiukalo, V. Yu. Palyvoda, V.O. Dr'omov, S.V. S'omin, S.V. (2015), An Analytical Report: "Conceptual basis for the development of the system of ensuring the national security of Ukraine", NISD, Kyiv, Ukraine.
11. Sytnyk, H.P. Abramov, V.I. Bortnikova, O.H. Shevchenko, M.M. (2012), *Shliakhy udoskonalennia systemy derzhavnoho upravlinnia zabezpechenniam natsional'noi bezpeky Ukrainy* [Ways of improvement of the system of public administration ensuring the national security of Ukraine], NADU, Kyiv, Ukraine.
12. Sytnyk, H.P. Poshedin, O.I. Shevchenko, M.M. (2016), *Hlobal'na ta natsional'na bezpeka: slovnyk-dovidnyk* [Global and National Security: dictionary reference], NADU, Kyiv, Ukraine.
13. The Constitution of Ukraine: The Law of Ukraine, [Online], available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws> (Accessed 16 March 2017).
14. Kosilova, O.I. (2011), "Political security in the system of national security of Ukraine", *Pravova informatyka*, vol. 1, no. 29, pp. 72-78.
15. Prykhod'ko, Kh.V (2015), "Political Security of Ukraine: Constitutional and Legal Aspects", *Yurydychnyj naukovyj elektronnyj zhurnal*, no. 1, pp. 36-40.
16. Sytnyk, H.P. Abramov, V.I. and Smoljanuk, V.F. (2016), *Global and National Security* [Hlobal'na ta natsional'na bezpeka], NADU, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 20.03.2018 р.